

Lidt om engelske kirkegårde

Skolebestyrer Magnus Lund

Der er en væsentlig forskel mellem engelsk og dansk kirkegårdsdrift. Særligt i byerne findes i *England* kommunale begravelsespladser, som dels benyttes af den mindrebemidlede del af befolkningen, dels anvendes af kommunen selv til dem, der ikke har midler til egen gravplads. Men fra den jævne borger og opad søger man private kirkegårde, der drives af begravelsesselskaber. Et sådant kan udmærket dannes af et par kirkesogne, der slår sig sammen om at drive en kirkegård, hvis drift skal hvile i sig selv. F. ex. findes en sådan i *Leeds*, som jeg studerede på en rejse i 1953. Den ejedes af to kirkesogne, men den var åben for alle og var hovedkirkegården i byen. Der (som næsten overalt) så man kun enkeltgrave, men det var kun tilsyneladende, at det var enkeltgrave. Når en familie meldte sig for at købe et gravsted, blev den spurgt om, hvor mange familiemedlemmer der med tiden forventedes begravet i gravstedet. Svarede der seks, blev den første kiste sat så dybt ned, at der var plads til fem ovenpå, efterhånden som familiemedlemmerne døde.

Denne form for familiegravsteder kan vel nok falde manganen en dansker for brystet, men når man erindrer sig, at det egentlige *England* og *Wales* har en befolkningstæthed på 291 mennesker pr. km² mod Danmarks 98, må man bøje sig for nødvendigheden af, at jorden udnyttes til det yderste. Og hvor det (som i det nævnte eksempel) drejer sig om familiegrave, får det endda gå. Anderledes forstemmende tegner billedet sig på de nævnte offentlige begravelsespladser, hvor fattiggravene rummer fra 10 til 20 lig ovenpå hinanden, idet antallet varierer fra by til by. Her drejer det sig om mennesker, der er vildfremmede overfor hinanden. Familierne har ingen indflydelse på i hvilken af de igangværende grave, dens afdøde skal nedsænkes.

Jeg citerer en engelsk præst: »... Selv jeg, vant som jeg er til begravelser, tøver, da jeg kaster et blik ned og ser kisten formindskes, så den ser ud til at være så

Fig. 57.
Trængslen af gravmæler vidner om en tilsvarende ophobning af begravede i de enkelte gravsteder.

stor som et penalthus. Enken, en kvinde på 27 år, går frem til den åbne grav. Et forfærdet blik, og derefter følger det mest gennemtrængende skrig, jeg nogensinde har hørt: »Åh Gud, Bill har ikke gjort noget, hvorfor han fortjener at skulle sænkes så dybt ned!«

Til det hidtil fremførte kommer så, at bortset fra den fattiges grav sælges gravstederne i *England* for *al fremtid*. Tilmed er der ingen klausul om, at der skal være midler til at holde den vedlige. Dette fører naturnødvendigt til, at jordarealet må udnyttes til det yderste. Ikke blot begraver man i dybden, men gangene er smalle, og læbælter og formildende småanlæg savnes. Da de private sammenslutninger ikke kan eller vil gøre noget ved de enkelte graves vedligeholdelse, fører systemet med de »evigt« fredede gravsteder til, at man ser hundreder af den slags kirkegårde. Englænderne kalder disse grave *derelicted* — altså ikke blot forfaldne gravsteder, men simpelt hen forladte, herreløse gravsteder.

Fig. 58.
Kirke og kirkegård i Herefordshire.

Fig. 59.
 Britisk landsbykirke-
 gård med det typiske
 billede af de oprette
 head stones i langt,
 grønt græs.

I storbyen tegner sådanne »derelicted« gravområder sig som en hjerteløs ophobning af prangende stenorgier, et rent mareidt for en dansker. Helt anderledes ser det ud på de tilsvarende landsbykirkegårde, som det fremgår af vedføjede billeder. Har der været gange mellem gravstederne, er de nu heldigvis borte, og man er taknemlig over, at der »kun« har været råd til beskedne mindetavler. De står tæt og hælder i alle retninger, og deres inskriptioner er forlængst ulæselige. Græsset mellem dem slås ikke, så grønt og vissent græs passende opblandet med ukrudt står i skønneste harmoni. Vær overbevist om, at mange af disse »derelicted« gravområder med kirken som et samlende og værnende midtpunkt rummer en sum af stemning og skønhed, og jo mere man ser på dem, jo mere græmmes man ved tanken om det danske »båse-

system«, sådan som det praktiseres på vore kirkegårde, og som med deres utallige indhegninger slår enhver følelse af fællesskab i stykker.

Noget ganske andet er, når man overvejer det hele som en enhed (by og land), så er systemet med de evigt fredede grave håbløst som løsning af et tæt befolket lands begravelsesvæsen, og man forstår, at *Church of England* i flok og følge går ind for kremation: »Det er i dag utænkeligt, at en afdød engelsk biskop ikke bliver kremeret!« sagde en fremstående englænder til mig, og kremationstallene i England ser med fem års mellemrum således ud:

1937	14.129
1942	28.527
1947	61.188
1952	107.699

Når tallene ikke er langt større, skyldes det simpelt hen, at man i det hårdt krigsramte England først og fremmest må sørge for opførelsen af boliger, hvorfor de planlagte ca. 200 nye krematorier må vente. Kun en fire fem nye opføres årligt.

Den ovennævnte af to kirkesogne ejede kirkegård i Leeds opførte i 1905 et krematorium på kirkegården, og nu er der på denne kirkegård fire kremationer for hver gang, der er en begravelse. Asken af de godt 4000, der nu årligt bliver kremerede der, spredes for praktisk talt alles vedkommende i kirkegårdens ca. 6 ha store Garden of Remembrance.

Kyrkogårdar i Gösta Berlings vackra land

Professorinde Else Dahl

(fortsat fra pag. 42; sluttet)

Fig. 60.
 Nyskogs kirkegård
 i Värmland.

Till allt (som er omtalat side 42) på Ekshärad kyrkogård kommer den sällsamma musiken från järnkorsens »spe-lande löv« (se fig. 62). Härom skriver en värmländsk författare: »Det är gripande vackert att se den stora skaran av järnkors under björkarna. Om det blåser, och det behövs ej mycket, så rasslar det i järnlöven och susar det i björkarna och den lilla människan lyssnar i förundran till denna sång om livets förgänglig-